

PREHĽAD VÝSKUMU V OBLASTI DIDAKTIKY TLMOČENIA NA SLOVENSKU

Lucia Podlucká

Lucia Podlucká je interná doktorandka na Katedre anglistiky a amerikanistiky na FIF UK v študijnom odbore translatológia. V rámci pedagogickej praxe vyučuje predmety zamerané na úvod do štúdia a do tlmočenia. Svoj výskum orientuje na oblasť didaktiky tlmočenia, konkrétne na rozvoj tlmočnických zručností v úvodných fázach jeho výučby. Popri štúdiu pracuje ako prekladateľka a tlmočníčka na voľnej nohe.

ÚVOD

Dôležitou súčasťou výskumu v každej vednej oblasti, a výnimkou nie je ani translatológia, je oboznámenie sa s existujúcou literatúrou a výskumom, aby sme sa vyhli tomu, že bude náš vlastný výskum redundantný. Nevyhnutné je preto poznať najdôležitejšie publikácie v oblasti a pomocou nich identifikovať miesta, ktoré neboli dostatočne preskúmané alebo si zaslúžia viac pozornosti. Týmto spôsobom sa môžeme uistiť, že neopakujeme výskum, ktorý už pred nami niekto vykonal, a zároveň sa môžeme oprieť o zistenia ostatných expertov v oblasti.

Rozhodli sme sa preto, že v našom príspevku vytvoríme prehľad v oblasti, ktorá je pre náš výskum relevantná, a tou je didaktika tlmočenia. Keďže náš výskum sa sústreďí primárne na kontext slovenských univerzít, najdôležitejšími podkladmi sú pre nás výskumy a články práve zo slovenského prostredia. Týmto príspevkom by sme chceli ponúknuť stručný prehľad najdôležitejších publikácií slovenských autorov v slovenskom jazyku a poukázať tak na silné i slabé stránky slovenskej translatológie v oblasti didaktiky tlmočenia. Veríme, že tento prehľad pomôže i ostatným výskumníkom tlmočenia v tom, aby mali prístup k relevantným výskumom a zároveň mohli jednoduchšie identifikovať miesta, ktoré si zaslúžia ďalší výskum.

1 CHRONOLOGICKÁ KLASIFIKÁCIA

V prvej kapitole sa pozrieme na klasifikáciu publikácií v oblasti didaktiky tlmočenia z časového hľadiska. Sústredíme sa pritom na to, či sa v priebehu pomerne krátkych dejín tejto oblasti výskumu zmenilo jeho zameranie, alebo či sa viacmenej neustále sústreďuje na rovnaké oblasti. Ako píše Edita Gromová a Daniela Müglová, na Slovensku „*patríme medzi krajiny, v ktorých bolo vzdelávanie prekladateľov a tlmočníkov zavedené do vysokoškolského štúdia ako samostatný študijný odbor medzi prvými v Európe – už v roku 1970*“ (2018, s. 24). Aj napriek pomerne dlhej translatologickej tradícii sa didaktike prekladu či tlmočenia nevenovalo veľa pozornosti. Sám Anton Popovič vo svojich dielach spomína tému didaktiky prekladu len veľmi okrajovo (Gromová, Müglová, 2018). Na úvod však treba takisto pripomenúť, že skúmanie tlmočenia (a v rámci neho aj didaktiky) na Slovensku bolo po dlhé roky v tieni prekladu.

1.1 80. roky

Prvá relevantná publikácia zameraná na didaktiku tlmočenia pochádza z pera Alojza Keníža. Svojimi skriptami *Úvod do komunikačnej teórie tlmočenia* po prvý raz otvára na Slovensku tému výučby tlmočenia a zdôrazňuje, že „*výuku tlmočenia nemožno stotožňovať s výukou cudzieho jazyka*“ (Keníž, 1980, s. 82). Tvrdí, že treba prípravu tlmočníkov rozdeliť na dve fázy – tzv. prípravnú a hlavnú. V prípravnej fáze podľa neho dochádza k nácviku jednotlivých čiastkových činností, z ktorých pozostáva tlmočnický proces, a až v hlavnej časti sa postupne prechádza k ich spájaniu. Táto prípravná etapa môže podľa A. Keníža slúžiť na nácvik simultánneho aj konzekutívneho tlmočenia zároveň. Zároveň zdôrazňuje aj neustálu potrebu aktívnej práce na jazykových zručnostiach študenta. Stručne sa vyjadruje i k potrebe rôznorodosti textov použitých pri príprave, k potrebe využívania pamäťových cvičení či nacvičovania notácie (ibid).

1.2 90. roky

Dlhých 13 rokov bola publikácia A. Keníža jediným textom o didaktike tlmočenia. Rok 1993 však po dlhej odmlke priniesol až dve dôležité publikácie, obe od Taidy Novákovej – *Tlmočenie, teória, výučba, prax* (1993a) a cvičebnicu *Konzekutívne tlmočenie* (1993b). Na rozdiel od cvičebnice sa prvá publikácia venuje skôr simultánnemu tlmočeniu, hlavným metódam a cieľom jeho výučby. Okrem toho kladie dôraz na dve hlavné metódy: lingvistickú, resp. psycholingvistickú,

a extralingvistickú. Pod psycholingvistickou metódou rozumie najmä zvládnutie procesov na lingvistickej rovine, pod extralingvistickou metódou rozumie rozširovanie encyklopedických vedomostí, predovšetkým prácou s paralelnými textami a pod. (Nováková, 1993a). V 90. rokoch teda vidíme posun od vnímania didaktiky tlmočenia ako jedného celku a disciplína sa začína deliť medzi konzekutívne a simultánne tlmočenie. V tomto období okrem tvorby T. Novákovovej vznikla aj prvá slovenská učebnica tlmočenia od A. Keníža a E. Ehrngangovej *Kapitoly z prekladu a tlmočenia* (1999).

1.3 2000 – 2010

Do roku 2000 bol počet publikácií v oblasti didaktiky tlmočenia veľmi skromný. Zlomovým sa zdajú roky 2004 – 2007, kedy sa začalo objavovať čoraz viac relevantných prác. O dôvodoch tohto rozmachu môžeme polemizovať a je náročné ich jednoznačne pomenovať. Jednou z príčin náhleho stúpajúceho záujmu o didaktiku tlmočenia môže byť azda vstup Slovenska do EÚ v roku 2004 a s ním spojená potreba vzdelávať čoraz viac kvalitných tlmočníkov do európskych inštitúcií. Práve v tomto roku vznikla významná učebnica od tlmočičky Viery Makarovej s názvom *Tlmočenie: hraničná oblasť medzi vedou, skúsenosťou a umením možného* (2004), v ktorej predstavuje základy teórie tlmočenia, ale i praktické problémy, s ktorými sa tlmočník pri výkone svojej práce môže stretnúť. Z didaktického hľadiska je obzvlášť dôležitá kapitola o častých chybách tlmočníkov, ktorú môže pedagóg využiť na to, aby študentov upozorňoval na možné chyby. Z rovnakého roku pochádza štúdia Zuzany Bohušovej, Jany Laukovej a Evy Schwarzovej *Zručnosť tlmočenie – projekt cvičebnice na rozvoj tlmočičkej kompetencie* (2004).

V roku 2005 sa rovnaké autorské trio (Z. Bohušová, J. Lauková a E. Schwarzová) podieľalo i na vypracovaní príspevku *Metodológia výučby simultánneho a konzekutívneho tlmočenia na príklade jazykového páru slovenčina-nemčina* (2005). Dôležitý je i článok Mariána Fedorka *Opis študijného programu prekladateľstvo a tlmočníctvo na Filozofickej fakulte PU v Prešove* (2005), ktorý opisuje novovzniknutý študijný program. V rovnakom roku napísala J. Lauková článok *Kritériá na výber textov vo vyučovaní tlmočenia* (2005).

V ďalšom roku bol publikovaný zborník *35 rokov výučby prekladateľstva a tlmočníctva na Slovensku* (2006), z ktorého by sme radi upozornili na hneď tri články zamerané na didaktiku tlmočenia. Prvým z nich je príspevok Anity Huťkovej *Slovenčina vo výučbe budúcich prekladateľov a tlmočníkov* (2006), ktorý vyzdvihuje dôležitosť materinského jazyka v translatickej výučbe. Dôležitý je i príspevok J. Laukovej a Z. Bohušovej *Interaktívne receptívno-produktívne cvičenia vo výučbe tlmočenia* (2006). Predstavujú v ňom cvičenia rozdelené na tri

skupiny: receptívne (napr. tzv. cloze tasks, a iné), receptívno-produktívne (napr. cvičenia na code switching, shadowing) a produktívne. Miroslava Šramková zase v príspevku *Identifikácia najfrekventovanejších (negatívnych) posunov pri nácviku konzekutívneho tlmočenia* (2006) prezentuje prípadovú štúdiu analýzy tlmočených textov a odhaľuje najčastejšie posuny, ku ktorým v danom skúmanom tlmočení prichádzalo. E. Schwarzová v rovnakom roku publikovala článok *O niektorých aspektoch rozvoja tlmočnickej kompetencie* (2007).

Od roku 2007 už príspevkov v oblasti pribúda čoraz viac. Z pera M. Šramkovej napríklad vychádza článok *Interkultúrne aspekty textov vo vyučovaní tlmočenia* (2007) v spolupráci s Janou Laukovou, a neskôr i článok *Prípravné tlmočnicke cvičenia – niekoľko perspektív* (2007). Ďalší článok publikuje i M. Fedorko, ktorý prispieva článkom *Výučba prekladu a tlmočenia na IG FF PU a jej didaktické podoby* (2007). O rok neskôr prispieva dvomi publikáciami Martin Djovčoš, ktorý napísal *Pragmatické kontexty a didaktika tlmočenia v obchodnom prostredí* (2008) či *Kognitívne aspekty tlmočenia* (2008) v spolupráci so Z. Bešinovou. V tom istom roku pokračuje v publikačnej činnosti i M. Šramková s článkami *Špecifické faktory tlmočenia vo vzťahu k chybám* (2008) a v spolupráci s Ľubicou Brenkusovou *Prejavy interferencie u študentov* (2008).

Rok 2009 sa v oblasti didaktiky tlmočenia niesol skôr v duchu tvorby učebníc. Práve v tomto roku publikovali Teodor Hrehovčík a Miroslav Bázlik knihu *Súdny preklad a tlmočenie* (2009), v ktorej sa venuje i didaktike súdneho tlmočenia. Z rovnakého roku je i snáď najznámejšia učebnica prekladu a tlmočenia od D. Müglovej *Komunikácia, tlmočenie, preklad – alebo prečo spadla Babylonská veža* (2009). Učebnica vyniká podrobným opisom dejín tlmočenia a detailným, no zároveň zrozumiteľne podaným vysvetlením základov teórie tlmočenia. Publikácia by mala byť vďaka ľahko čitateľnej forme, no zároveň hĺbkovému pohľadu do tematiky povinným čítaním všetkých študentov tlmočenia (a prekladu).

Po krátkom útlme v oblasti výskumu sa v roku 2010 objavujú ďalšie publikácie ako *Kognitívne aspekty výučby tlmočenia* (2010) od M. Fedorka, *Tlmočenie a didaktika* (2010) od T. Novákovej a E. Ehrgangovej v zborníku *Translatologické reflexie* od J. Stahla či *Prípravné tlmočnicke cvičenia, skúsenosti a názory študentov na ich prínos* (2010) od M. Melicherčíkovej (rod. Šramkovej). Spomenieme i cvičebnicu od autorského kolektívu z UKF v Nitre s názvom *Cvičebnica konzekutívneho tlmočenia* (2010).

1.4 Po roku 2010

Z predchádzajúcej podkapitoly vidíme, že v prvom desaťročí 21. storočia výrazne narástol záujem výskumníkov o oblasť didaktiky tlmočenia. No v druhej dekáde

sa s výskumom v danej oblasti priam roztrhlo vrece. Na slovenskej translatologickej scéne naďalej zostávajú známe tváre, no pribúda mnoho ďalších odborníkov, ktorí či už časť, alebo dokonca celú akademickú kariéru zameriavajú práve na oblasť výučby tlmočenia, a tým prispievajú k jej rozmachu.

V roku 2011 publikoval opäť M. Fedorko ďalší článok, tentokrát s názvom *Využitie poznatkov kognitívnych vied pri výučbe tlmočenia* (2011). J. Štefčík zase vydáva publikáciu *Metodická príprava na súdne tlmočenie* (2011). O rok neskôr publikoval článok *Základy tlmočenia alebo ako didakticky začať* (2012). V rovnakom roku prispieva do oblasti i M. Melicherčíková príspevkom *Cvičenia podporujúce nácvik konzekutívnych tlmočnických zručností* (2012) a opäť i M. Fedorko s článkom *Poznámky k výučbe tlmočenia v akademickom prostredí* (2012). V tomto roku prvýkrát publikuje i Pavol Šveda článok *Spôsoby terminologickej prípravy pri simultánnom tlmočení* (2012).

Rok 2013 prináša opäť mnohé publikácie od etablovaných autorov, no i nových výskumníkov. Z prvej kategórie spomenieme opäť M. Fedorka, ktorý publikoval obzvlášť prínosný článok *Koncepcia cvičebnice tlmočenia* (2013), v ktorom poukazuje na potrebu cvičebnice zameranej na zlepšovanie tlmočnických kompetencií, ktoré rozdeľuje na štyri skupiny (jazyková, kultúrna, odborná-tematická a špecificky tlmočnická), analyzuje doterajšie cvičebnice a poukazuje na ich nedostatky. Navrhuje preto zoznam podmienok, ktoré by mali optimálne cvičebnice tlmočenia obsahovať. M. Melicherčíková prispieva článkom *Simulované konferencie vo výučbe tlmočenia* (2013). P. Šveda zase pokračuje vo výskume didaktiky simultánneho tlmočenia článkami *Vzťahy medzi vizuálnou prezentáciou a simultánnym tlmočením v procese výučby* (2013) a *Alternatívne techniky pri výučbe simultánneho tlmočenia* (2013). V rovnakom roku sa vydáva na akademickú cestu i Lýdia Machová s článkom *Základné zásady tlmočnickej notácie* (2013).

Nasledujúce dva roky sú zaujímavé najmä publikáciami P. Švedu *Cvičenia na rozvíjanie tlmočnických zručností u študentov* (2014), v spolupráci s I. Poláчком *Trendy v posudzovaní talentových predpokladov pre štúdium tlmočenia* (2015) a L. Machovej, ako napr. *Stručný prehľad techník tlmočnickej notácie* (2014) a *Využitie nástrojov sebareflexie vo výučbe tlmočenia na slovenských univerzitách* (2015). V roku 2015 vychádza i kľúčová učebnica *Tlmočník ako rečník* (2015) od S. Vertanovej, M. Andokovej, P. Štubňu a S. Moyšovej. Učebnica sa delí na niekoľko hlavných kapitol, v ktorých analyzuje komunikačné aspekty tlmočenia, zameriava sa na úlohu tlmočníka ako rečníka a zaoberá sa faktormi, ktoré sa spájajú s ústnym prejavom. Takisto sa venuje úlohe slovenčiny a zaoberá sa i otázkou rétoriky samej o sebe i tzv. rétorickým minimom pre tlmočníka (ibid.)

V roku 2016 prispieva L. Machová článkom *Návrh hodnotiaceho formulára na tlmočnicku sebareflexiu pri simultánnom tlmočení* (2016) a najmä dizertačnou prácou na tému *Hodnotiaci formulár ako nástroj tlmočnickej sebareflexie u stu-*

dentov: *didaktické východiská* (2016). Dizertačná práca prináša návrh sebahodnotiaceho formulára a jeho didaktické využitie vo vyučovaní za účelom identifikácie problémov a nedostatkov. Najväčším prínosom práce je fakt, že prináša pohľad na tlmočnickú sebareflexiu v kontexte slovenských univerzít po prvýkrát. Z pera P. Švedu zase vzišiel článok *Prechod medzi konzekutívnym a simultánnym tlmočením a organizácia štúdia tlmočenia na Slovensku* (2016) venovaný organizácii štúdia tlmočenia na Slovensku, ale i dôležitá monografia *Vybrané kapitoly z didaktiky simultánneho tlmočenia* (2016), v ktorej okrem výskumnej praktickej časti ponúka komplexný pohľad na charakteristiku tlmočnických zručností. Definuje pri tom model všeobecnej a špecifickej kompetenčnej výbavy a podrobne analyzuje krízové stratégie v tlmočení (ibid.).

Medzi dôležité publikácie roku 2017 patrí jednoznačne knižná publikácia M. Melicherčíkovej *Kognitívne charakteristiky a tlmočnický výkon: „Súvisia spolu?“* (2017). V rovnakom roku prispieva do oblasti i L. Machová článkom *Sú študenti na svoje tlmočenie prehnane nároční? Triangulácia štyroch typov hodnotenia simultánneho tlmočenia* (2017) a Miroslava Danišková s Michalom Mikulášom vydávajú skriptá *Simultánne tlmočenie 1-2* (2017).

Rok 2018 je dôležitý najmä knihou *Didaktika prekladu a tlmočenia na Slovensku*, na ktorej vypracovaní sa podieľali Martin Djovčoš, Pavol Šveda a kolektív (2018). Táto publikácia je nesmierne dôležitým prínosom v oblasti didaktiky tlmočenia i prekladu, najmä preto, že ide o prvú komplexnú publikáciu, ktorá zahŕňa všetky oblasti a snaží sa poskytnúť ucelený pohľad na výučbu jednotlivých typov prekladu a tlmočenia. Nazdávame sa, že práve takáto publikácia bola nesmierne potrebná pre slovenskú translatológiu, nakoľko výskum i publikácie boli do roku 2018 veľmi útržkovité a chýbal ucelený pohľad na didaktiku ako celok. Okrem toho sme v tomto roku i my prvýkrát publikovali príspevok *Návrh modelu testovania tlmočnických zručností* (Podlucká, 2018). V roku 2019 prispieva svojou dizertačnou prácou do oblasti M. Danišková, ktorá v práci *Retour a pilotáž v rámci procesu výučby tlmočenia na Slovensku* (2019) skúma pedagogickú prax a vyučovanie retouru a pilotáže a zároveň ju porovnáva s praxou a reálnym dopytom. V závere práce tak poskytuje odporúčania pedagógom tlmočenia vyplývajúce z požiadaviek trhu (ibid.).

1.5 Zhrnutie

Ako vidíme v tejto kapitole, hoci začiatky výskumu v oblasti didaktiky tlmočenia boli na Slovensku pomerne pomalé, začiatkom 21. storočia nabrali závratnú rýchlosť. Z chronologického pohľadu na výskume vidíme, že zo začiatku bol orientovaný na didaktiku tlmočenia ako takého, komplexne sa snažil podať pre-

hľad o vyučovaní konzekutívneho i simultánneho tlmočenia. Neskôr sa začínajú niektorí výskumníci špecializovať na jednu či druhú oblasť a vidíme, že si začínajú uvedomovať rozdielnosť didaktických prístupov a metód, ktoré si odlišné druhy tlmočenia vyžadujú. Mnohí z autorov si navyše vyberajú konkrétne aspekty tlmočenia, ktorými sa zaoberajú, či už sú to tlmočnicke zručnosť, cvičenia na tlmočenie a notáciu, rola kognitívnych aspektov či vplyv vlastného hodnotenia na výkon. Dalo by sa povedať, že najmä po roku 2010 prichádza výskum do bodu, kedy jednotlivé výskumy nadväzujú na staršie, všeobecnejšie zistenia, no zároveň sa špecificky zameriavajú na veľmi odlišné problematiky.

2 KLASIFIKÁCIA PODĽA PRACOVISKA A ZAMERANIA

V prvej kapitole sme predstavili chronologický pohľad na výskum didaktiky tlmočenia. Druhou kapitolou by sme sa radi pozreli na to, či existuje nejaký vzťah medzi skúmanými oblasťami a pracoviskom akademikov, resp. či sa objaví nejaký vzorec. Okrem toho zároveň predstavíme najdôležitejšie univerzity, ktoré sa didaktike tlmočenia venujú, a priradíme k nim mená z predošlej kapitoly, aby sme mali lepšiu predstavu o tom, ktoré pracoviská sa venujú ktorej oblasti.

2.1 Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Po krátkej existencii študijného programu pre prekladateľov a tlmočníkov na Univerzite 17. novembra v Bratislave od roku 1970 sa odbor v roku 1975 presunul na Filozofickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave (Gromová, Müglová, 2018), kde sa s rôznymi obmenami zachoval i dodnes. Dlhé roky bola Univerzita Komenského jediným miestom, kde sa dal na Slovensku študovať tento odbor (ibid.). S dlhou tradíciou výučby sa teda spája i publikačná činnosť o didaktike.

Práve na Univerzite Komenského vyučovali prví teoretici, ktorí sa didaktikou tlmočenia zaoberali – A. Keníž, T. Nováková či E. Ehrgangová. Už v počiatkových fázach výskumu môžeme vidieť snahu o pokrytie celej oblasti (A. Keníž, E. Ehrgangová) či špecializáciu na jednotlivé odvetvia tlmočenia – najmä na simultánne (T. Nováková). Práve záujem o simultánne tlmočenie sa zdá byť spoločný pre Univerzitu Komenského. Neskôr pokračuje v jeho výskume i P. Šveda a L. Machová takisto orientuje výskum v oblasti sebahodnotiacich dotazníkov práve na simultánne tlmočenie. M. Danišková sa zase zameriava na retour a pilotáž. Publikácia *Tlmočník ako rečník* (S. Vertanová, M. Andoková, P. Štubňa a S. Moyšová) a neskôr náš vlastný výskum zase orientujú pozornosť na rozvoj konkrétnych zručností potrebných na tlmočenie.

2.2 Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Študijný program OPT figuruje v ponuke UMB v Banskej Bystrici od roku 1997 (Gromová, Mügllová, 2018) a zo slovenských univerzít sa môže pýšiť druhým najstarším programom na vzdelávanie prekladateľov a tlmočníkov. Na rozdiel od UK, kde bol síce štart publikačnej činnosti o didaktike tlmočenia zahájený 10 rokov po vzniku študijného programu, a až na zopár výnimiek bol nasledovný odmlkou dlhou niekoľko desaťročí, sa pedagógovia na UMB pomerne rýchlo pustili do výskumu didaktiky.

Medzi prvými zaznamenávame publikačnú činnosť troch autoriek, J. Laukovej, Z. Bohušovej a E. Schwarzovej, ktoré neskôr publikujú aj osobitne. Spočiatku sú ich texty orientované skôr všeobecne na metodológiu ako takú, neskôr sa však zameriavajú na konkrétne cvičenia či tvorbu cvičebnice. M. Djovčoš takisto prispieva do všeobecnej didaktiky. M. Melicherčíková (rod. Šramková) sa však po čase odkláňa od tejto tendencie a zameriava sa na tlmočnicke zručnosti a neskôr i kognitívne aspekty. Môžeme tu teda sledovať postupnú špecializáciu na jednotlivé aspekty didaktiky tlmočenia.

2.3 Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Až po prelome tisícročí, konkrétne v roku 2002, vzniká odbor OPT i na UKF v Nitre (Gromová, Mügllová, 2018). Akademikov špecializujúcich sa na didaktiku tlmočenia sa však zdá byť v Nitre menej, ako na ostatných univerzitách. Spomenúť musíme jednoznačne D. Mügllovú a jej kľúčovú knihu *Komunikácia, tlmočenie, preklad – alebo prečo spadla Babylonská veža* (2009), ktorá je však skôr učebnicou ako výskumom didaktických aspektov tlmočenia. Na UKF pôsobil i J. Štefčík, ktorý do didaktiky tlmočenia prispel najmä v oblasti súdneho tlmočenia. V súčasnosti však pôsobí na Fakulte aplikovaných jazykov na EUBA.

2.4 Prešovská univerzita v Prešove

Zo spomenutých univerzít má najmladší program OPT práve PU v Prešove – od roku 2005 (Gromová, Mügllová, 2018). Medzi najvýznamnejších teoretikov didaktiky prekladu tu patrí jednoznačne M. Fedorko so svojou bohatou publikačnou činnosťou v oblasti. Zameriaval sa pritom najmä na rozbor študijného odboru (a to už od roku 2005, kedy odbor vznikol) a neskôr na kognitívne aspekty tlmočenia a vytvorenie cvičebnice tlmočenia. Okrem neho pôsobil na fakulte i T. Hrehovčík zaoberajúci sa súdnym tlmočením.

2.5 Zhrnutie

V druhej kapitole sme sumarizovali dáta získané v prvej kapitole a pozreli sme sa na ne z iného uhla. Naším cieľom bolo poukázať na to, že tieto dáta sa dajú analyzovať nielen z hľadiska času, no i z hľadiska miesta. Práve takéto rozdelenie nám poukázalo na zaujímavé tendencie.

Vyzerá to tak, že Univerzita Komenského si prešla celým „vývojom“ didaktiky – od všeobecných diel až po veľmi konkrétne. Ostatné univerzity, naopak, nepotrebovali prvú, „všeobecnú“ fázu, no nadviazali na kľúčové diela z UK a pokračovali v konkrétnejšom výskume. Na UK vidíme sústredenie sa skôr na simultánne tlmočenie, naopak z UMB sme našli skôr výskum zameraný na konzekutívne tlmočenie.

3 ZISTENIA

V súčasnosti zaznamenáva slovenská translatológia už takmer desať rokov neustály prísun nových podnetných výskumov a publikácií a nezdá sa, že by sa mal tento trend spomaliť. I napriek stúpajúcemu záujmu o túto disciplínu ostáva stále množstvo oblastí neprebádaných. Ako sme už naznačili, medzi výskumníkmi je rozšírená tendencia sústreďovať sa na jednotlivé aspekty tlmočenia bez toho, aby nadväzovali na výskumy kolegov.

Čo však slovenskej didaktike tlmočenia chýba, je jednotné dielo, ktoré by spojilo jednotlivé zaujímavé výskumy a vytvorilo by komplexný celok zameraný na didaktiku tlmočenia ako takú. Odporcovia by mohli argumentovať, že takéto dielo predsa napísal už A. Keníž, no ak chceme, aby bola translatológia neustále rozvíjajúcou sa oblasťou a podnetnou vedou, nemali by sme sa spoliehať na štyridsaťročné texty a považovať ich za jediné kľúčové zdroje. Príkladom nám môže byť napríklad pasáž zo skript A. Keníža o tom, že má tlmočník reprezentovať štát a očakáva sa od neho, že „*bude zastávať názory štátu, socialistickej spoločnosti, jej mierovú politiku a na základe marxisticko-leninského svetonázoru a vedeckej analýzy bude vedieť hodnotiť medzinárodnú situáciu*“ (Keníž, 1980, s. 39). Nechceme tým nijako spochybníť fakt, že kniha A. Keníža bola v čase napísania relevantná pre danú dobu a rozhodne nechceme spochybníť jej obrovský prínos. Práve naopak, veríme, že dlhé roky zaslúžene plnila rolu kľúčového textu o didaktike tlmočenia. Avšak zmena politickej situácie, štruktúry trhu, dopyt po tlmočení a sociologické aspekty spojené s tlmočením sa za ostatných 40 rokov diametrálne zmenili, voláme po novom komplexnom texte, o ktorý sa budú môcť oprieť nielen výskumníci v oblasti, no i pedagógovia tlmočenia (myslíme pritom najmä tých, ktorí svoju akademickú činnosť zasvätili inej oblasti ako samotnej didaktike) a v neposlednom rade i samotní študenti. Veríme, že obrovské množstvo kva-

litných príspevkov do slovenskej didaktiky tlmočenia, ktoré sme našli, si zaslúži, aby sa ich zistenia do tejto vytúženej publikácie dostali tiež.

Táto publikácia by podľa nás mala obsahovať základné východiská didaktiky nielen konzekutívneho a simultánneho tlmočenia, no i odbornej prípravy naň. Ako píše P. Šveda a M. Djovčoš, „*bolo by vhodné, aby [predmetu konzekutívne tlmočenie] predchádzal aspoň jednosemestrálny prípravný kurz na tlmočenie [...]. Tento proseminár, alebo príprava na tlmočenie, by mal byť po obsahovej stránke zameraný na základnú analýzu hovoreného textu v cudzom jazyku, prácu s krátkodobou pamäťou, hierarchizáciu počutých informácií, logickú a štrukturálnu analýzu textu a tiež aj na základy ústneho prejavu na verejnosti*“ (2018, s. 139). Z tohto predpokladu vychádzajú viaceré študijné programy na Slovensku (porov. Djovčoš, Šveda, 2018), no teoretické východiská predmetu nenájdeme v žiadnej literatúre. Aby teda pedagógovia vedeli, ako majú vo vyučovaní postupovať, žiadal by sa výskum zameraný aj na túto oblasť, výsledky ktorého by mohli byť súčasťou spomínanej publikácie.

Zdá sa však, že potrebu jednotného komplexného textu nepociťujeme sami. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici rieši od roku 2019 projekt KEGA s názvom *Exaktná učebnica tlmočenia*¹, zameraný na vytvorenie metodických materiálov, pomocou ktorých budú môcť pedagógovia systematicky a na základe empiricky overených dát rozvíjať tlmočnicke zručnosti študentov. Vyučujúcim (i študentom) teda svitá nádej, že sa nebudú musieť opierať iba o štyridsaťročné pedagogické materiály, ale budú mať k dispozícii aktuálny text, ktorý do seba môže zakomponovať chýbajúcich štyridsať rokov výskumu. Okrem praktického využitia na hodinách môže takáto publikácia slúžiť aj ako východiskový bod pre ďalšie oblasti výskumu.

ZÁVER

V príspevku sme predstavili stručný prehľad výskumu v oblasti didaktiky tlmočenia na Slovensku. Naše pôvodné očakávania, že oblasť takmer vôbec nie je prebádaná, sa na naše prekvapenie nepotvrdili a objavili sme pomerne široký diapazón výskumných činností. Identifikovali sme prvé východiskové publikácie v oblasti, odhalili dlhé „obdobie ticha“ a následne sme predstavili kľúčových autorov a ich relevantné publikácie. Z piatich slovenských univerzít, na ktorých sa vyučuje študijný odbor OPT, sme predstavili štyri spolu s ich najvýznamnejšími príspevkami do oblasti. Štúdiom literatúry sme odhalili nedostatky a chýbajúce výskumy, ktoré by boli potrebné na to, aby sme mohli považovať oblasť za prebádanú. Naznačili sme i potrebu nového kľúčového textu, o ktorý by sa mohli opierať všetky budúce výskumy a predstavili projekt, ktorý si ambiciózne stanovil za úlohu takýto text vypracovať. Dúfame, že náš príspevok bude užitočným podkladom pre študentov

alebo výskumníkov, ktorí sa zaoberajú oblasťou didaktiky tlmočenia a ušetri im veľa času stráveného vyhľadávaním kľúčových diel.

POZNÁMKY

1 <https://www.portalvs.sk/sk/prehľad-projektov/kega/12230>

LITERATÚRA

- 35 rokov výučby prekladateľstva a tlmočníctva na Slovensku: 1970 – 2005: *minulosť, súčasnosť a budúcnosť prekladateľstva a tlmočníctva na Slovensku*: zborník prednášok z vedeckej konferencie k 35. výročiu založenia Inštitútu prekladateľstva a tlmočníctva v Bratislave. Budmerice: LETRA, 2006.
- BOHUŠOVÁ, Z. – LAUKOVÁ, J.: Interaktívne receptívno-produktívne cvičenia vo výučbe tlmočenia. In: *35 rokov výučby prekladateľstva a tlmočníctva na Slovensku*. Bratislava: LETRA, 2006. s. 153 – 166.
- BREKUSOVÁ, L. – MELICHERČÍKOVÁ, M.: Prejavy interferencie u študentov. In: *Perspektívy vyučovania cudzích jazykov v doktorandskom štúdiu*. Nitra: Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, 2008. s. 52 – 58.
- BOHUŠOVÁ, Z. – LAUKOVÁ, J. – SCHWARZOVÁ, E.: Zručnosť tlmočenie – projekt cvičebnice na rozvoj tlmočnickej kompetencie. In: *Preklad a tlmočenie VI*. Banská Bystrica: FIF UMB, 2004. s. 363 – 372.
- BOHUŠOVÁ, Z. – LAUKOVÁ, J. – SCHWARZOVÁ, E.: Metodológia výučby simultánneho a konzekutívneho tlmočenia na príklade jazykového páru slovenčina-nemčina. In: *Eurolingua 2004*, Liberec: Technická univerzita, 2005. s. 131 – 141.
- DANIŠKOVÁ, M.: *Retour a pilotáž v rámci procesu výučby tlmočenia na Slovensku*. [dizertačná práca]. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2019.
- DANIŠKOVÁ, M. – MIKULÁŠ, M.: *Simultánne tlmočenie 1-2*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2017.
- DJOVČOŠ, M.: *Pragmatické kontexty a didaktika tlmočenia v obchodnom prostredí*. *Lingua rossica et communicatio*, 2007.
- DJOVČOŠ, M. – BEŠINOVÁ, Z.: *Kognitívne aspekty tlmočenia. Analytické sondy do textu 3*, 2008.
- DJOVČOŠ, M. – ŠVEDA, P.: *Didaktika prekladu a tlmočenia na Slovensku*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2018.
- EHRGANGOVÁ, E. – KENÍŽ, A.: *Kapitoly z prekladu a tlmočenia*. Bratislava: Ekonóm, 1999.
- EHRGANGOVÁ, E. – NOVÁKOVÁ, T.: Tlmočenie a didaktika. In: STAHL, J.: *Translatologické reflexie*. Bratislava: IRIS, 2010. s. 17 – 22.

- FEDORKO, M.: Opis študijného programu prekladateľstvo a tlmočníctvo na Filozofickej fakulte PU v Prešove. In: *Preklad a tlmočenie a jeho didaktická transformácia*, 2005. s. 7 – 9.
- FEDORKO, M.: Výučba prekladu a tlmočenia na IG FF PU a jej didaktické podoby. In: *Vzťahy a súvislosti v odbornom preklade*, 2007. s. 298 – 303.
- FEDORKO, M.: Kognitívne aspekty výučby tlmočenia. In: *Preklad a tlmočenie 9*. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied UMB, 2010. s. 373-380.
- FEDORKO, M.: Využitie poznatkov kognitívnych vied pri výučbe tlmočenia. In: *Preklad a kultúra 4*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2012. s. 339 – 345.
- FEDORKO, M.: Poznámky k výučbe tlmočenia v akademickom prostredí. In: *Jazyk a kultúra 9/2012*. Dostupné na internete [cit. 14.11.2019]: <http://www.ff.unipo.sk/jak/9_2012/fedorko.pdf>.
- FEDORKO, M.: Konceptcia cvičebnice tlmočenia. In: *Jazyk a kultúra 13/2013*. Dostupné na internete [cit. 14.11.2019]: <http://www.ff.unipo.sk/jak/13_2013/fedorko.pdf>.
- HREHOVČÍK, T. – BÁZLIK, M.: *Súdny preklad a tlmočenie*. Bratislava: Iura Edition, 2009.
- HUŤKOVÁ, A.: Slovenčina vo výučbe budúcich prekladateľov a tlmočníkov. In: *35 rokov výučby prekladateľstva a tlmočníctva na Slovensku*. Bratislava: LETRA, 2006. s. 77 – 86.
- KENÍŽ, A.: *Úvod do komunikačnej teórie tlmočenia*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 1980.
- Kolektív autorov: *Cvičebnica konzekutívneho tlmočenia*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2010.
- LAUKOVÁ, J.: Kritériá na výber textov vo vyučovaní tlmočenia. In: *Analytické sondy do textu 2*. Banská Bystrica: FiF UMB, 2006. s. 109 – 112.
- LAUKOVÁ, J. – ŠRAMKOVÁ, M.: Interkultúrne aspekty textov vo vyučovaní tlmočenia. In: *Preklad a kultúra 2*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, Filozofická fakulta, 2007.
- MACHOVÁ, L.: Základné zásady tlmočnickej notácie. In: *Prekladateľské listy 2*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2013. s. 82 – 93.
- MACHOVÁ, L.: Stručný prehľad techník tlmočnickej notácie. In: *Prekladateľské listy 3*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2014. s. 90 – 105.
- MACHOVÁ, L.: Využitie nástrojov sebareflexie vo výučbe tlmočenia na slovenských univerzitách. In: *Prekladateľské listy 4*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2015. s. 85 – 102.
- MACHOVÁ, L.: Návrh hodnotiaceho formulára na tlmočnícku sebareflexiu pri simultánnom tlmočení. In: *Prekladateľské listy 5*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2016. s. 76 – 90.
- MACHOVÁ, L.: Hodnotiaci formulár ako nástroj tlmočnickej sebareflexie u študentov: didaktické východiská. [dizertačná práca]. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2016. 168 s.
- MACHOVÁ, L.: Sú študenti na svoje tlmočenie prehnane nároční? Triangulácia štyroch

- typov hodnotenia simultánneho tlmočenia. In: *Prekladateľské listy 6*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2017. s. 54 – 69.
- MAKAROVÁ, V.: *Tlmočenie – hraničná oblasť medzi vedou, skúsenosťou a umením možného*. Bratislava: STIMUL. 2004.
- MELICHERČÍKOVÁ, M.: Prípravné tlmočnicke cvičenia, skúsenosti a názory študentov na ich prínos. In: *Acta Facultatis Humanisticae Universitatis Matthiae Belii Neosolensis*. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2010.
- MELICHERČÍKOVÁ, M.: Cvičenia podporujúce nácvik konzekutívnych tlmočnických zručností. In: *Preklad a kultúra 4*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. 2012.
- MELICHERČÍKOVÁ, M.: Simulované konferencie vo výučbe tlmočenia. In: *Teória a prax prípravy budúcich translatológov a učiteľov anglického jazyka*. Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela, 2013.
- MELICHERČÍKOVÁ, M.: *Kognitívne charakteristiky a tlmočnický výkon: „Súvisia spolu?“*. Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela, 2017.
- MÜGLOVÁ, D.: *Komunikácia, tlmočenie, preklad – alebo prečo spadla Babylonská veža*. Nitra: Enigma, 2009.
- NOVÁKOVÁ, T.: *Konzekutívne tlmočenie*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 1993(b).
- NOVÁKOVÁ, T.: *Tlmočenie: teória, výučba, prax*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 1993(a).
- PODLUCKÁ, L.: Návrh modelu testovania tlmočnických zručností. In: *Tradícia a inovácia v translatologickom výskume VI*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2018.
- POLÁČEK, I. – ŠVEDA, P.: Trendy v posudzovaní talentových predpokladov pre štúdium tlmočenia. In: *Tlmočenie v interdisciplinárnej perspektíve so zameraním na osobnostné charakteristiky a kognitívne aspekty*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Belianum, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, 2015, s. 60 – 70.
- SCHWARZOVÁ, E.: O niektorých aspektoch rozvoja tlmočnickej kompetencie. In: *Preklad a tlmočenie 7*. Banská Bystrica: FiF UMB, s. 497 – 502, 2006.
- ŠRAMKOVÁ, M.: Identifikácia najfrekvencovanejších (negatívnych) posunov pri nácviku konzekutívneho tlmočenia. In: *35 rokov výučby prekladateľstva a tlmočníctva na Slovensku*. Bratislava: LETRA, 2006. s. 167 – 176.
- ŠRAMKOVÁ, M.: Prípravné tlmočnicke cvičenia – niekoľko perspektív. In: *Vzťahy a súvislosti v odbornom preklade*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta, 2007.
- ŠRAMKOVÁ, M.: Špecifické faktory tlmočenia vo vzťahu k chybám. In: *Analytické sondy do textu 3*. Banská Bystrica: FiF UMB, 2008.
- ŠTEFČÍK, J.: *Metodická príprava na súdne tlmočenie*. Nitra: UKF, 2011.
- ŠTEFČÍK, J.: Základy tlmočenia alebo ako didakticky začať. In: *Preklad a kultúra 4*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2012.

- ŠVEDA, P.: Alternatívne techniky pri výučbe simultánneho tlmočenia. In: *Aktuální trendy v jazykovém vzdelávaní: teorie a praxe*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, 2013.
- ŠVEDA, P.: Spôsoby terminologickej prípravy pri simultánnom tlmočení. In: *Prekladateľské listy 1*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2012.
- ŠVEDA, P.: Vzťahy medzi vizuálnou prezentáciou a simultánnym tlmočným v procese výučby. In: *Tradícia a inovácia v translatologickom výskume 4*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre 2013. s. 122 – 132.
- ŠVEDA, P.: Cvičenia na rozvíjanie tlmočnických zručností u študentov. In: *Prekladateľské listy 3*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2014. s. 106 – 116.
- ŠVEDA, P.: Prechod medzi konzekutívnym a simultánnym tlmočením a organizácia štúdia tlmočenia na Slovensku. In: *Prekladateľské listy 5*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2016. s. 135 – 149.
- ŠVEDA, P.: *Vybrané kapitoly z didaktiky simultánneho tlmočenia*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2016.
- VERTANOVÁ, S. – ANDOKOVÁ, M. – ŠTUBŇA, P. – Moyšová, S.: *Tlmočník ako rečník*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2015.

RESUMÉ

This paper aims to map the existing research in the field of didactics of interpreting in Slovakia. Firstly, it discusses the importance of the overview for research purposes. Then it categorizes the works that were found by two factors: by date and by place. In the first chapter it introduces the relevant articles and publications by the year of publishing. The second chapter organizes the publications by the university, at which they were written. The last chapter summarizes the findings and identifies areas of research that have been neglected. It also calls for a complex and unified text that would cover all the research that has been done in Slovakia in didactics of interpreting and could help teachers of interpreting to improve their teaching practice.

◆◆◆

Mgr. Lucia Podlucká
Katedra anglistiky a amerikanistiky
Filozofická fakulta UK
Gondova 2
814 99 Bratislava
lucia.podlucka@uniba.sk